

Critical analysis of scientific-research articles on the Adonis in *Arabic literature* magazine

Abolhasan Amin moqaddasi *, Mahdyeh Gheysari **

Abstract

The Writing scientific-research articles has certain rules and specific criteria, observing them has a better effect on the presentation of the content and provides the ground for a better and easier reception of the reader. Adonis is one of the leading poets and critics in contemporary Arabic poetry. Numerous articles have been published in scientific-research journals with the approach of analyzing his poems and thoughts and views in the field of criticism. Providing content analysis and reasoning or citation reviews in these articles depends on the observance of the necessary criteria and standards in the configuration and writing of articles and can present his analytical content in the best research format. According to this this, the structure and content of six scientific-research articles focusing on the poems and critical opinions of Adonis, which have been published in the Journal of Arabic Literature, have been evaluated with the aim of critique research and explanation of possible strengths and weaknesses. Results show that articles have significant weaknesses in issues such as choosing the title, following the principles of abstract writing, research questions and providing a precise theoretical basis, and it is necessary that the editors, especially the reviewers, review their approaches and performance. It should be noted that references to reliable sources, up-to-date ness of data and information are among the positive points of these articles.

Keywords: Critique Research, Adonis, Scientific-Research Article, Article Structure.

* . Professor, Department of Arabic Language and Literature, University of Tehran, Tehran, Iran.

** PhD in Arabic Language and Literature, University of Tehran, Tehran, Iran. Gheysari.303@ut.ac.ir

Date received: 2020-8-12, Date of acceptance: 2020-12-23

Copyright © 2010, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

تحلیل انتقادی مقالات علمی - پژوهشی مجله ادب عربی با محوریت ادونیس

ابوالحسن امین مقدسی*

مهدیه قیصری**

چکیده

مقالات علمی - پژوهشی ضوابط و معیارهای مشخصی در فرم و محتوا دارند که رعایت کردن آن‌ها ضمن تأثیر در ارائه بهتر مطلب، زمینه را برای دریافت بهتر و آسان‌تر خواننده فراهم می‌سازد. ارائه تحلیل‌های محتوایی و بررسی‌های استدلالی یا استنادی زمانی ممکن خواهد بود که پژوهشگر استانداردهای لازم در پیکره‌بندی و نگارش مقالات را رعایت کند و بتواند محتوای تحلیلی خود را در بهترین قالب پژوهشی ارائه دهد. بی‌تردید ارزیابی پژوهش‌های انجام‌شده در هر حوزه‌ای می‌تواند در شناخت موازین مقالات علمی - پژوهشی بسیار مؤثر واقع شود. لذا، این جستار در صدد است با روشی توصیفی - تحلیلی و با هدف نقدپژوهی و تبیین نقاط قوت و ضعف احتمالی، ساختار شکلی و محتوایی ۶ مقاله علمی - پژوهشی با محوریت اشعار و آراء نقدی ادونیس را که در مجله ادب عربی به چاپ رسیده‌اند، ارزیابی کند. یافته‌ها و نتایج نشان می‌دهد مقاله‌ها در مواردی چون انتخاب عنوان، رعایت اصول نگارش چکیده، سؤالات تحقیق و ارائه مبنای نظری دقیق، ضعف‌های قابل‌ملاحظه‌ای داشته‌اند و ضروری می‌نماید که مسئولان نشریات به‌خصوص داوران در رویکردها و عملکرد خویش بازنگری داشته باشند. گفتنی است ارجاع به منابع معتبر، انتخاب موضوعات به‌روز و در برخی موارد اتخاذ چارچوب تحلیلی مناسب از جمله نقاط مثبت این مقالات به‌شمار می‌رود.

کلید واژه‌ها: نقدپژوهی، ادونیس، مقاله علمی - پژوهشی، ساختار مقاله.

* استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

** دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Gheysari.303@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۳

۱. مقدمه

مقالات علمی - پژوهشی آثاری مسئله‌محورند که با هدف ارائه داده‌های نو در پاسخ به مسئله‌های جدید تألیف می‌شوند و در تعریفی دقیق‌تر هر نوشته‌ای به نثر نشان‌دهنده نظر نویسنده در موضوعی خاص با نثری رسا شامل ارجاع‌های لازم با ساختاری منسجم همراه با کتاب‌شناسی مناسب است (موحد، ۱۳۸۷، ص. ۲۰). در نگارش این آثار رعایت موازین علمی اهمیت بسیاری دارد. چاپ گسترده مقالات علمی - پژوهشی در زمینه‌های مختلف و به‌روز شدن شیوه‌های نگارش مقالات علمی این ضرورت را ایجاب می‌کند تا پژوهشگران اهتمام بیشتری به ارزیابی مقالات چاپ‌شده نشان دهند. این امر ضمن اینکه می‌تواند سیر تحول کیفی مقالات در آن زمینه را روشن سازد، نقاط قوت و ضعف آن‌ها را بر پژوهشگران مشخص می‌کند؛ علاوه بر اینکه ارزش نقد چندان مورد توجه است که گروهی معتقدند نقد مولد دانش است (Giroux, 1993, p. 127).

آدونیس از ناقدان و شاعران برجسته‌ای است که نظریه‌های مهمی در تعریف شعر و اتخاذ تکنیک‌های جدید در زبان شعر دارد. این امر سبب شده تا مقالات علمی - پژوهشی بسیاری با محوریت آراء نقدی، اشعار یا تأثیر و تأثرهای او از ادبیات ملل جهان به چاپ برسد. موفقیت در انتشار یافته‌های جدید علمی، مستلزم آگاهی از قواعدی است که از طریق آموزش اصول مقاله‌نویسی و ممارست در امر نگارش حاصل می‌شود (منصوریان، ۱۳۸۸، ص. ۶۶). ارزیابی پژوهش‌های چاپ‌شده می‌تواند نقش مؤثری در شناخت موازین مقالات علمی ایفا کند. بر این اساس نگارنده درصدد است عملکرد پژوهشگران را در ۶ مقاله چاپ‌شده در مجله ادب عربی به لحاظ تحلیل علمی محتوا، تنظیم ساختار و پیکره‌بندی مقاله اعم از انتخاب عنوان مناسب، چکیده، واژگان کلیدی، مبانی نظری، نتیجه‌گیری و مرجع‌شناسی ارزیابی کند. مقاله‌های منتخب که همگی با محوریت آدونیس به نگارش درآمده‌اند به ترتیب سال چاپ عبارت‌اند از:

ردیف	مشخصات مقاله‌ها
۱	«بررسی تطبیقی مسیح ^(ع) در شعر آدونیس و شاملو»، تألیف خلیل پروینی (۱۳۹۰)، ش ۳.
۲	«ملامح السریالیة فی شعر آدونیس، کتاب التحولات و الهجرة فی أقالیم النهار و اللیل نموذجاً»، تألیف ابوالحسن امین مقدسی (۱۳۹۲)، ش ۲۸.

۳	«تأثیرپذیری ادونیس از نظریه به هم پیوستگی عینی تی. اس. الیوت»، تألیف رضا محمدی (۱۳۹۲)، ش ۲۶.
۴	«گذری بر نقاب‌های ادونیس» تألیف محمد عامری تبار (۱۳۹۴)، ش ۲.
۵	«دنیای متفاوت نمادهای طبیعی در شعر ادونیس»، تألیف امیر مرتضی (۱۳۹۵)، ش ۱.
۶	«خوانش تطبیقی مفهوم مدرنیسم ادونیس و یوسف الخال با رویکرد به مکتب ادبیات تطبیقی آمریکایی» تألیف سید حسین سیدی (۱۳۹۵)، ش ۲۳.

۱-۱. سؤال‌های پژوهش

- نویسنده برای رسیدن به هدف مذکور در صدد است تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:
۱. ساختار ۶ مقاله بررسی شده تا چه اندازه مطابق با استانداردهای پذیرفته شده در نگارش مقاله‌های علمی - پژوهشی است؟
 ۲. مقاله‌های موردبررسی تا چه حد به اهداف تحلیل موردنظر نزدیک شده‌اند؟
 ۳. نقاط قوت و ضعف در ساختار هر کدام از مقاله‌ها کدام است؟

۲. پیشینه پژوهش

ارزیابی و نقد متون و مقالات در زمینه‌های مختلف علمی، هنری و فرهنگی سبب روشن شدن مسیر در انجام کارهای پژوهشی و افزایش دقت در آن‌ها خواهد شد. در زمینه‌های مرتبط با رشته زبان و ادبیات عرب می‌توان به مقاله «تحلیل گزارش گونه از مقالات چاپ شده مجله انجمن زبان عربی» (میرزائی و همکاران، ۱۳۸۷) و مقاله «نقد و تحلیل مقالات علمی - پژوهشی گروه زبان و ادبیات عربی ایران از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۶» (ظاهرینیا و بخشی، ۱۳۸۸) و مقاله «نقدی بر انتخاب موضوع و عنوان مقاله در مجلات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات عربی» (صادق عسکری، ۱۳۸۹) اشاره کرد. این پژوهش‌ها به بررسی کمی و کیفی مقالات چاپ شده در مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی پرداخته‌اند. جستار حاضر نیز در صدد است تا به بررسی تحلیلی و ساختاری ۶ مقاله علمی - پژوهشی در رشته زبان و ادبیات عرب، با محوریت ادونیس بپردازد.

۳. ارزیابی ساختاری مقالات

با بررسی مقاله‌ها چنین حاصل شد که پیکره‌بندی مقالات به ترتیب شامل: چکیده، کلیدواژگان، مقدمه، بدنه اصلی، نتیجه‌گیری، پی‌نوشت و منابع است. بنابراین، برای نقد و ارزیابی هر چه بهتر این مقاله‌ها لازم است که بخش‌های مذکور را به ترتیب بررسی و نقاط قوت و ضعف هر کدام ذکر کنیم.

۳-۱. عنوان

انتخاب عنوان مناسب برای مقاله اهمیت بسیار زیادی دارد. عنوان باید سؤال‌برانگیز باشد، طولانی و پیچیده نباشد (Pirie, 2002, pp. 24-25) و محدود بودن نیز بسیار اهمیت دارد، زیرا به نتیجه‌گیری دقیق‌تری می‌انجامد (همان، ص. ۵۵). باید توجه داشت تعیین حوزه، محدودیت زمانی و مکانی در محدود ساختن موضوع بسیار مؤثر است (میرزائی، ۱۳۹۰، ص. ۶۱). از این منظر می‌توان گفت عنوان در مقاله شماره ۴ به درستی انتخاب نشده است، زیرا آوردن واژه «نقاب» برای عنوان، بدون آنکه برای آن حوزه‌ای خاص تعیین شود نشان از کلی بودن و عدم تعیین چارچوب معین برای پژوهش دارد. ادونیس شخصیت‌های مختلف تاریخی، اساطیری، دینی و غیره را در اشعار خود فراخوانده است که اقتضا دارد در این پژوهش نوع شخصیت‌های فراخوانده‌شده یا نوع کارکرد ادبی نقاب (نمادین یا کنایی) مشخص شود.

وضوح، کوتاهی و فشردگی، کلیشه‌ای نبودن و برانگیختن توجه خواننده (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶۲) از مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که عنوان هر مقاله علمی - پژوهشی باید داشته باشد؛ از این منظر مقاله شماره ۵ ضعف دارد، زیرا با توجه به گستردگی نمادها در شعر ادونیس ضروری است نمادها محدودتر شود. علاوه بر این، نویسنده در چکیده و متن مقاله تصریح می‌کند که به بررسی نمادهای حیوانی هم می‌پردازد که این امر عدم تناسب عنوان با محتوا را سبب می‌شود.

گاهی عنوان مقاله با بدنه اصلی بحث و نتایج تحقیق همخوانی کامل ندارد و ممکن است عام‌تر از آن به نظر برسد؛ برای مثال نویسنده مقاله شماره ۱ «بررسی تطبیقی مسیح^(ع) در شعر ادونیس و شاملو» بر این مطلب تأکید می‌ورزد که ادونیس و شاملو از بُعد اسطوره‌ای مسیح در اشعار خود بهره گرفته‌اند نه از منظر دینی و در نتیجه‌گیری هم

می‌آورد: «ادونیس مسیح را به‌عنوان یک اسطوره یا نماد در کنار دیگر اسطوره‌های شعرش می‌نشانند» (پروینی، ۱۳۹۰، ص. ۴۸). بر این اساس لازم است عنوان هم به «بررسی تطبیقی اسطوره مسیح» تغییر یابد تا عام‌تر از محتوای مقاله و نتایج آن به‌نظر نرسد. عنوان، مهم‌ترین رکن مقاله را تشکیل می‌دهد و برای تعیین عنوان مناسب لازم است نخست روی پرسش اصلی مقاله تمرکز کرد (آخوندزاده و حبیبی، ۱۳۸۶، ص. ۲۶، ۲۸). درمورد مقاله‌های شماره ۱، ۴ و ۵ می‌توان گفت نویسندگان برای انتخاب عنوان مناسب بر روی پرسش اصلی مقاله تمرکز نکرده‌اند و این امر سبب انتخاب عنوان‌های کلی و گاه نامتناسب با محتوای مقاله شده است. البته در سه مورد دیگر عنوان‌های دقیق‌تری می‌توانیم پیدا کنیم که نشان می‌دهد نویسندگان در انتخاب عنوان به سؤال تحقیق توجه داشته‌اند. برای نمونه انتخاب عنوان در مقاله «خوانش تطبیقی مدرنیسم ادونیس و یوسف الخال» و مقاله «تأثیرپذیری ادونیس از نظریه به‌هم‌پیوستگی عینی الیوت» و مقاله «ملامح السریالیة» ویژگی‌هایی چون محدود بودن را دارد و تکیه‌اش بر سؤال تحقیق است. درضمن عنوان متناسب با محتوای مقاله است و از چارچوب آن فراتر نرفته است.

۳-۲. چکیده

چکیده هر مقاله یکی از مهم‌ترین بخش‌های آن به‌شمار می‌رود و درواقع نمایه‌ای از هر کار پژوهشی است. چکیده خلاصه‌ای دقیق از مقاله است که در یک پاراگراف نوشته می‌شود (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۳۱۷). ذکر نکته‌های اصلی تحقیق اعم از اهداف پژوهش، روش تحقیق و یافته‌های پژوهش در چکیده الزامی است. به عبارت دیگر «چکیده هدف از انجام کار، نتایج به‌دست آمده، معنا و اهمیت انجام پژوهش را دربر می‌گیرد» (استاپلتون، ۱۳۷۲، ص. ۵۱).

طرح مسئله در چکیده اهمیت بسیار زیادی دارد. این در حالی است که نویسنده مقاله شماره ۴ هیچ اشاره‌ای به سؤال تحقیق در چکیده نمی‌کند. این ضعف در مقاله شماره ۵ نیز تکرار می‌شود. علاوه بر اینکه عدم اشاره به روش تحقیق نیز از دیگر نقص‌های چکیدل مقاله شماره ۵ به‌شمار می‌آید. مقاله شماره ۶ نیز با وجود اینکه موضوعات اصلی درباره تحقیق چون هدف پژوهش، روش تحقیق و یافته‌های پژوهش را در چکیده آورده، اما مسئله تحقیق را نادیده انگاشته است.

چکیده باید گویای یافته‌های تحقیق باشد. از این منظر چکیده مقاله شماره ۳ ضعف دارد، زیرا به بیان یافته‌های تحقیق نمی‌پردازد و مشخص نمی‌شود ادونیس در کدام یک از نظرهای خود از الیوت تأثیر پذیرفته است. این ضعف در چکیده مقاله اول نیز دیده می‌شود. در این میان مقاله ۲ ویژگی‌های لازم یک چکیده چون طرح مسئله، بیان روش تحقیق، اهداف و یافته‌های تحقیق را داراست. با بررسی چکیده‌های ۶ مقاله موردنظر می‌توان دریافت مشکل اصلی چکیده در مقالات شماره ۴، ۵ و ۶ مشخص نبودن سؤال تحقیق یا نداشتن مسئله است. علاوه بر این، عدم بیان یافته‌های تحقیق در مقاله‌های ۱ و ۳ از ضعف‌های مهم در این چکیده‌ها به‌شمار می‌رود.

۳-۳. کلیدواژه

کلیدواژگان کلمات کلیدی‌ای هستند که متناسب با موضوع اصلی و فرعی مقاله انتخاب می‌شوند. تعداد این کلمات می‌تواند بین ۳ تا ۱۰ واژه تغییر کند. گفتنی است واژه‌های کلیدی نباید دقیقاً همان کلمات عنوان باشد، بلکه باید در تناسب با عنوان، مسئله تحقیق و موضوع اصلی مقاله باشند (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶۹). در انتخاب این واژگان باید دقت داشت، زیرا آن‌ها به‌مثابه لینک‌هایی هستند که پژوهشگران را به مقاله مرتبط می‌سازند.

به‌نظر می‌رسد کلیدواژگان مقاله شماره ۲ در تناسب با موضوع اصلی و فرعی پژوهش انتخاب شده‌اند و انتخاب واژه‌هایی چون «حلم» و «رؤیا» که از کلیدواژه‌های مبحث سورئالیسم است، به‌خوبی می‌تواند پژوهشگر این عرصه را به مقاله مذکور رهنمون سازد. مقاله شماره ۳ از کلماتی چون «ادونیس و الیوت، شخصیت‌زدایی، نماد و به‌هم‌پیوستگی عینی» در سطح کلیدواژگان بهره‌جسته است. ۴ واژه از این واژگان با عنوان مقاله اشتراک دارد، اما نویسنده با انتخاب واژگانی چون «نماد» و «شخصیت‌زدایی» توانسته است به دیگر موضوعات مرتبط به مقاله نیز نقبی بزند. انتخاب کلیدواژگان در مقاله شماره ۵ نیز به‌خوبی صورت گرفته است. واژگانی چون «نمادپردازی، نمادهای طبیعی و شعر و ادونیس» می‌تواند از مهم‌ترین واژگان مرتبط با موضوع مقاله مذکور باشند. مقاله شماره ۴ با وجود اینکه عنوان ضعیفی دارد، اما انتخاب کلیدواژگانی چون «سنت، معادل عینی، شعر معاصر عرب، ادونیس» به‌درستی انجام شده است و می‌تواند حوزه پژوهشی مقاله

را پوشش دهد. انتخاب واژگان کلیدی در مقاله شماره ۶ نیز به درستی صورت گرفته است. هر چند می‌توانست از واژه‌ای مثل «نقد امروز عرب» نیز استفاده کند. مقاله شماره ۱ می‌تواند از واژه‌های دیگری چون «نمادپردازی» نیز در کلیدواژگان استفاده کند، زیرا نویسنده در متن مقاله به بررسی نمادهای مرتبط با حضرت مسیح (ع) مثل «شام آخر»، «یهودا و خیانت به مسیح»، «تاج خار» یا مکان‌هایی چون «جلجتا»، «باغ جتسیمانی»... و دیگر نمادهای مرتبط می‌پردازد.

۴-۳. مقدمه

مقدمه مقاله در واقع مدخلی برای ورود به بحث اصلی پژوهش است. از این رو لازم است به خوبی زمینه را برای پرداختن به موضوع اصلی و مسئله تحقیق در ذهن خواننده آماده کند. روشنی مسئله تحقیق، نقش و ضرورت موضوع در توسعه دانش اهمیت بسیاری دارد (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۲۰۷). دستور کلی در نوشتن مقدمه این است که آنچه نویسنده در پی اثبات آن است در جمله‌ای که به آن «جمله کلیدی» می‌گویند بیاورد و به تناسب آن، به مطالبی شامل تاریخ موضوع، بیان اهمیت آن و تعریف اصطلاحاتی که در متن مقاله آمده است بپردازد (چادگانی‌پور، ۱۳۷۳، ص. ۴۶). بنابراین لازم است مقدمه هر بحث پژوهشی شامل بخش‌هایی از قبیل طرح مسئله، پیشینه پژوهش، سؤالات پژوهش، فرضیه‌های تحقیق و روش تحقیق باشد.

مسئله تحقیق باید جزئی و ملموس باشد و صورت مسئله یعنی کیفیت و نوع گره‌های آن برای پژوهشگر روشن شده باشد (رضی، ۱۳۹۱، ص. ۱۵). مقاله شماره ۱ در ابتدا به استفاده نمادین شاعران از شخصیت‌های دینی و اساطیری می‌پردازد و به خوبی ذهن خواننده را برای ورود به بحث آماده می‌کند، اما مهم‌ترین ضعف مقاله در این بخش نداشتن سؤال تحقیق و فرضیه‌های متناسب با آن است. علاوه بر آن، بیان نکردن روش تحقیق، ضرورت و اهداف پژوهش از دیگر ضعف‌های مقاله در این بخش به‌شمار می‌رود. سؤالات تحقیق در مقاله شماره ۴ به خوبی طراحی و تفکیک نشده و پژوهشگر تنها اشاره‌ای به مسئله تحقیق کرده و آورده است: «چند و چون استفاده از نقاب به‌عنوان یکی از نوگراترین شاعران معاصر عرب مسئله‌ای قابل توجه است بررسی این قضیه علاوه بر آشنایی با نقاب‌های ادونیس منشأ انتخاب او را نیز در گزینش نقاب آشکار می‌کند...»

(عامری، ۱۳۹۴، ص. ۱۸۱). نداشتن سؤال تحقیق، فرضیه و عدم ذکر ضرورت و اهداف تحقیق و روش تحقیق و پیشینه پژوهش از مهم‌ترین موارد ضعف مقدمه در مقاله شماره ۵ به‌شمار می‌رود. از میان ۶ مقاله منتخب تنها مقاله شماره ۲، ۳ و ۶ چارچوب مقدمه را به لحاظ مشخص کردن سؤالات تحقیق، ضرورت و اهداف پژوهش رعایت کرده‌اند که مسلماً در سیر مطالب نقش مؤثری دارد.

پیشینه می‌تواند «چارچوبی برای اجرای تحقیق، فراهم آورد» (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳، ص. ۳۲۲)، زیرا در پیشینه پژوهش‌های مرتبط و مشابه مطرح می‌شود، پژوهشگر با تحلیل آن‌ها نوآوری خود را بیان می‌کند و وضوح بیشتری به کار خویش می‌بخشد. ذکر پیشینه تحقیق از دو منظر قابل تأمل است: نخست آنکه نشان‌دهنده تسلط نویسنده به تحقیقات پیش از بررسی حاضر است و دیگر می‌تواند سبب تحریک و کنجکاوی مخاطب در مطالعه شود (B.Pirie, 2002, p. 48). از این منظر برخی از مقالات دچار ضعف هستند از جمله آن‌ها می‌توان به مقاله شماره ۵ اشاره کرد که هیچ پیشینه‌ای در مقاله ذکر نشده است. مقاله شماره ۶ و ۳ در این زمینه علاوه بر ذکر کارهای پژوهشی مرتبط، بیان داشته‌اند که کدام خلاً پژوهشی نویسندگان را به پژوهش در این زمینه واداشته است.

۵-۳. بدنه اصلی

در ارزیابی محتوای مقاله ابتکار در ارائه نظریه جدید، قدرت تجزیه و تحلیل، استدلال و کیفیت نتیجه‌گیری اهمیت دارد (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۲۰۸). نویسنده باید بتواند برای رساندن مطلب موردنظر ارتباط طولی دقیقی بین مطالب ایجاد کند و در غیر این صورت ارائه معنا و درک آن از سوی مخاطب به خوبی صورت نمی‌گیرد. مسلماً هر کدام از نویسندگان متناسب با مسئله پژوهش و روش تحقیق به شیوه مختلفی به بیان مطالب می‌پردازند. بنابراین لازم است مسئله و موضوعی که زمینه‌ساز پژوهش شده همراه با حدود و ابعاد آن به روشنی و اختصار تبیین شود (موسی‌پور و علوی، ۱۳۸۵، صص. ۲۶-۲۹).

سؤالات تحقیق و فرضیه‌های متناسب با آن در تعیین چارچوب بحث و تحلیل مطالب بسیار اثرگذار است. مسلماً مقالاتی که در این زمینه ضعف دارند نمی‌توانند مباحث را

به خوبی پیش ببرند؛ برای مثال عدم انتخاب سؤال مناسب در مقاله شماره ۴، بر روش کار نیز تأثیر گذاشته است. نویسنده پس از آنکه توضیح کامل و مفیدی درباره «نقاب» می آورد، به تبیین انواع کارکردهای ادبی نقاب می پردازد؛ این در حالی است که نه در سؤالات تحقیق سخن از کارکردهای ادبی نقاب آمده است و نه در تحلیل شخصیت های مختلف شعر ادونیس به چنین تحلیلی می پردازد. ضعف دیگر مقاله آنجاست که نویسنده بدون هیچ مبنا و شاخصی، سه شخصیت از سه فرهنگ مختلف را با هدف آشنایی با تکنیک «نقاب» می آورد.

ضعف در تعیین سؤالات مناسب، سیر مطالب مقاله شماره ۵ را مختل کرده و ارتباط طولی میان عنوان های به کارگرفته شده در متن مقاله را از هم گسسته است. نویسنده در مقدمه ذکر می کند که در پی آن است تا تأثیرپذیری شاعر را از محیط جغرافیایی و فرهنگی نشان دهد (مرتضی، ۱۳۹۵، ص. ۲۶۵). در حالی که در تحلیل های متن به این موضوع توجهی ندارد. از طرف دیگر وی در تحلیل نمادهای طبیعی از عنوان هایی چون نمادهای جانوری نیز بهره می جوید و بدین ترتیب نمی توان میان عنوان های فرعی و عنوان اصلی مقاله ارتباط طولی مناسبی مشاهده کرد.

هر مقاله علمی - پژوهشی لازم است علاوه بر ذکر اطلاعات و داده ها به تحلیل آن ها نیز پردازد. از این منظر در مقاله شماره یک دارای ضعف هایی است؛ برای مثال عنوان «أب، إبن و روح القدس» ضمن اینکه نمی تواند عنوان مناسبی برای بیان موارد اختلافی دو شاعر باشد، خالی از هر گونه تحلیل و بررسی است. در این عنوان تنها به یک ارجاع و چند بیت از شاملو بسنده شده است (پروینی، ۱۳۹۰، ص. ۴۳). نمونه های دیگری از این قبیل در برخی از ابیات شاملو دیده می شود که تحلیل لازم را ندارند (همان، ص. ۳۱، ۳۴، ۳۶). نویسنده معتقد است مسیح در شعر این دو شاعر به اسطوره تبدیل شده است (همان، ص. ۴۸). بر این اساس لازم است تعریفی دقیق از اسطوره و کاربرد آن، تفاوت نماد و اسطوره ارائه و تبیین شود شاعر در کدام ابیات توانسته است نمادها را به اسطوره تبدیل کند.

هر پژوهشگر لازم است متناسب با داده ها و تحلیل هایی که در متن مقاله ارائه می دهد به جمع بندی صحیحی دست یابد. این در حالی است که نویسنده مقاله شماره یک در پاره ای از موارد جمع بندی هایی ارائه می دهد که در متن مقاله مستندسازی نشده اند؛ برای

مثال وی در بیان شباهت‌های دو شاعر چنین می‌آورد: «مجوسیان شرق» در شعر هر دو شاعر بشارت به امید و میلاد تازه را به همراه می‌آورد (همان، ص. ۴۶). این مطلب در اشعار شاملو به خوبی پرداخته نشده و نیاز به ذکر نمونه‌های دیگر یا تحلیلات بیشتری دارد. وی در بخشی دیگر از بیان شباهت‌ها چنین می‌آورد «هر دو شاعر به عروج مسیح (ع) به آسمان معتقدند» (همان، ص. ۴۷). در حالی که نویسنده در متن مقاله این بیت از شاملو را می‌آورد «دریغا که راه صلیب/ دیگر/ نه راه عروج آسمان/ که راهی به جانب دوزخ است و ...» (همان، ص. ۳۶). نقص دیگری که در جمع‌بندی‌ها دیده می‌شود آن است که نویسنده در متن مقاله عنوان «حواریون» را ذیل موضوعات غیرمشترک دو شاعر آورده و کاربرد آن را منحصر در اشعار شاملو می‌داند، اما در جمع‌بندی می‌گوید: «حواریون در شعر ادونیس نماد خیانت و در شعر شاملو نماد مبارزه هستند ...» (همان، ص. ۴۸). بنابراین لازم است تحلیل اشعار و ذکر شاهد مثال‌ها متناسب با نتیجه‌گیری باشد و به خوبی مستندسازی شود.

عنوان‌های فرعی منتخب در مقاله شماره ۲ توانسته است ارتباط طولی مناسبی با عنوان اصلی مقاله برقرار کند. این عنوان‌ها عبارت‌اند از «الكتابة الآلیة، الزمان و المكان، الحب، الثورة» که به عمده‌ترین ویژگی‌های سورئالیسم در شعر ادونیس اشاره دارند. نویسنده مقاله شماره ۳ در بررسی موضوع، روش تحقیق مشخصی ندارد. وی در ابتدا چند صفحه از مقاله را به بررسی اثر الیوت اختصاص داده و بعد از آن تیترا «سرزمین ویران ادونیس» را می‌آورد. این امر موجب می‌شود خواننده به اشتباه تصور کند ادونیس قصیده یا دفتر شعری با عنوان «الأرض الخراب» دارد. سپس درباره نمادهای مرگ و رستاخیز در شعر ادونیس سخن می‌گوید. باید توجه داشت نظریه به‌هم‌پیوستگی الیوت از به‌کارگیری مجموعه‌ای از نمادها شامل شخصیت‌ها، حوادث و .. حکایت دارد و از آنجایی که الیوت شرایط روحی مناسبی نداشته بیشتر از نمادهای مرگ و ناباروری و ... استفاده کرده است. بنابراین لزومی ندارد که نویسنده در اشعار ادونیس هم تنها به دنبال نمادهای مرگ و رستاخیز باشد، بلکه لازم است با بررسی نمادهای قصیده «الرأس و النهر» نشان دهد ادونیس چگونه به نظریه «به‌هم‌پیوستگی عینی الیوت» نزدیک شده است.

عنوان‌های منتخب در مقاله شماره ۶ به‌ترتیب عبارت‌اند از: ۱. مدرنیسم در جهان عرب، ۲. مدرنیسم ادبی، ۳. مدرنیسم در ادبیات معاصر عرب، ۴. تعریف شعر مهم‌ترین

حوزه نزاع. به نظر می‌رسد عنوان شماره ۴ ارتباط طولی مناسب را با عنوان‌های قبلی ندارد و می‌توانست زیرمجموعه «مدرنیسم در ادبیات معاصر عرب» قرار گیرد. عنوان شماره ۲-۷ (نزاع سنت و مدرنیسم) هم از آنجا که مطلب عام‌تری را بیان می‌کند بهتر بود پیش از وارد شدن به بحث تخصصی مدرنیسم از منظر ادونیس و یوسف الخال ذکر می‌شد. در برخی موارد، عبارت‌های متن مقاله انسجام لازم را با مطالب قبلی ندارد؛ برای نمونه نویسنده بعد از ذکر مؤلفه‌های شعر نو آورده است «مبانی سنت‌گرایان: استقلال وجودی معنا از لفظ، تفکیک میان لفظ و معنا» و با همین جمله عنوان «نزاع سنت و مدرنیته» را به پایان می‌برد (سیدی، ۱۳۹۵، ص. ۵۹). بخش دوم مقاله، به بحث مدرنیسم از نگاه یوسف الخال می‌پردازد؛ درحالی که نویسنده در هر سه تیتیر (رویکرد متن‌محور، کارکرد شعر و تمایزبخشی زبان)، نظرات ادونیس را بیان می‌کند. بر این اساس نه تنها مقایسه‌ای میان رویکردهای دو شاعر، انجام نمی‌شود، بلکه جز در دو مورد، ارجاعی به آثار یوسف الخال هم داده نمی‌شود.

۳-۶. نتیجه‌گیری مقالات

«نتیجه‌گیری خوب به معنای خلاصه کردن مقاله نیست، بلکه باید هدف اولیه، نتایج حاصل از تحقیق و اهمیت مطالب (فتوحی، ۱۳۸۵، ص. ۱۳۸) در آن بیان شود. آنچه در نتیجه‌گیری بسیار اهمیت دارد پاسخ به سؤالات تحقیق است. روشن نبودن مسئله در مقاله شماره ۴ در نتیجه هم تأثیرگذار بوده است و سبب شده تا مطالب بخش نتیجه بیشتر جنبه توصیفی پیدا کند. از این منظر نمی‌توان آن‌ها را یافته‌های پژوهشگر از رهگذر این مقاله دانست، بلکه عبارت‌هایی هستند که پیش از این هم درباره ادونیس و اشعار او به اثبات رسیده‌اند. از جمله سؤالات محقق در مقاله شماره ۵، بررسی تأثیر محیط جغرافیایی و فرهنگی بر ذهن شاعر و شعر او بود که به نظر می‌رسد با عنوان‌های انتخاب‌شده و تحلیل‌های انجام‌شده نتوانسته است به پاسخ مناسب دست یابد. همچنان‌که در نتیجه هم به آن اشاره نشده است. این ضعف را می‌توان در مقاله شماره ۳ هم مشاهده کرد. نویسنده در این مقاله در جست‌وجوی آن است که تأثیرپذیری ادونیس از نظریه به‌هم‌پیوستگی الیوت را نشان دهد، اما از این سؤال اصلی منحرف شده و به بیان تأثیرپذیری ادونیس در قصیده «الرأس و النهر» از قصیده «الأرض الخراب» الیوت می‌پردازد.

هماهنگی نتیجه با سؤال تحقیق از نقاط قوت مقاله شماره ۲ به شمار می‌رود. نویسنده در نتیجه‌گیری، ویژگی‌هایی که دیوان «التحولات و الهجرة» دارد و آن را به اثری سوررئالیست نزدیک می‌سازد، نام می‌برد. می‌توان گفت مقاله شماره ۱ هم توانسته است با بیان اشتراک‌ها و تفاوت‌ها در نتیجه‌گیری به هدف پژوهش که تطبیق شخصیت مسیح^(ع) در اشعار ادونیس و شاملو بود، نزدیک شود.

نتیجه‌گیری باید حاصل پژوهش و گردآوری داده‌ها در متن مقاله باشد و در غیر این صورت متناسب با موازین و اصول علمی مقاله‌نویسی نیست. از این منظر مقالات منتخب ضعف‌هایی دارند که به آن‌ها اشاره می‌شود: مقاله شماره ۴ در نتیجه آورده است: «ادونیس در مجموعه آغانی مهیار الدمشقی و قصائد آخری و هذا هو إسمی و قصائد آخری بیشتر از شگرد بلاغی نقاب بهره برده است» (عامری‌تبار، ۱۳۹۴، ص. ۱۹۵). این مطلب در متن مقاله مستندسازی نشده و نویسنده به تحلیل کارکرد نقاب‌ها در اشعار ادونیس نپرداخته است؛ بدین ترتیب، اشاره به آن در نتیجه هم صحیح نیست. مقاله شماره ۵ در نتیجه‌گیری آورده است: «ادونیس گاهی نماد خاص خود را خلق می‌کند» (مرتضی، ۱۳۹۵، ص. ۲۷۸). در این صورت لازم است نویسنده نمادهایی که ادونیس آن‌ها را خلق کرده است، نام ببرد. از طرف دیگر، نتیجه‌گیری مقاله شماره ۵ از بسامد بالای نمادهای طبیعی چون آب سخن می‌گوید که لازم است این مطلب در متن مقاله مستندسازی و فراوانی نماد آب در قالب‌های مختلف مطر، النهر و ... مشخص شود.

آوردن برخی مطالب که در متن مقاله مستندسازی نشده‌اند در مقاله شماره ۶ هم دیده می‌شود؛ برای نمونه در نتیجه مقاله شماره ۶ آمده: «ادونیس و یوسف الخال هر دو قائل‌اند که از دل سنت باید به مدرنیسم رسید» (سیدی، ۱۳۹۵، ص. ۶۵). این درحالی است که نویسنده اذعان می‌کند: «موضع ادونیس نسبت به سنت شفاف نیست» (سیدی، ۱۳۹۵، ص. ۶۲). یا پیوسته از شورش علیه سنت و طرد آن از دیدگاه این دو ناقد سخن می‌گوید (همان، ص. ۶۲، ۶۵). این ضعف را می‌توان در نتیجه مقاله شماره ۳ نیز مشاهده کرد که آمده است: «پیچیدگی نمادهای الیوت بیشتر از ادونیس است» (محمدی، ۱۳۹۲، ص. ۲۰). مسلماً لازمه این نتیجه‌گیری آن است که نوع نمادها و دلالت‌ها و پیچیدگی‌ها و تحلیل‌های آن‌ها به‌خوبی در متن مقاله پرداخته شده باشد.

۴. مبنای نظری

نوشتن چارچوب نظری به پرسش تحقیق بسیار مرتبط است. پژوهشگر متناسب با مسئله خود باید مشخص کند از چه عناصری استفاده می‌کند؟ و این عناصر چرا و چگونه او را در راستای یافتن پاسخ پرسش یاری خواهد کرد؟ هر پژوهشگر باید به تبارشناسی مسئله بپردازد تا بداند به کمک کدام علم می‌تواند تحقیقات خود را سامان دهد. تشخیص اینکه مسئله مورد پژوهش در کدام علم ریشه دارد از مهم‌ترین گام‌های شناخت دقیق مسئله است (قراملکی، ۱۳۸۳، ص. ۱۲۹، ۱۳۰). از این روست که تعیین پرسش مناسب در روش کار و یافتن نتیجه مناسب بسیار مؤثر خواهد بود. بر این اساس می‌توان گفت مقاله «خوانش تطبیقی مدرنیسم» با تبیین مکاتب امریکایی و فرانسوی در این خصوص توانسته است مبنای نظری را به‌خوبی بیان کند. این در حالی است که مقاله شماره ۱، از این منظر ضعف دارد و تنها در صفحه ۲۰ مقاله به این مسئله اشاره کرده که مبنای کار پژوهش، مکتب امریکایی است.

همانطور که ذکر شد تعیین مبنای نظری زمانی به راحتی صورت می‌گیرد که مسئله تحقیق برای نویسنده روشن باشد. بر این اساس مقالات شماره ۴ و ۵ که دارای ضعف‌هایی در تعیین سؤالات پژوهش هستند در تبیین مبنای نظری نیز به‌خوبی عمل نکرده‌اند. مقاله شماره ۴ باید مشخص کند کدام دست از نقاب‌ها را برمی‌گزیند و از رهگذر تحلیل آن‌ها چگونه می‌تواند به هدف پژوهش خود نزدیک شود. همین مطلب در مورد مقاله شماره ۵ نیز صادق است. گستردگی نمادها در اشعار ادونیس می‌طلبد که نویسنده دلیل انتخاب برخی نمادها را در مبنای نظری بیان کند و مشخص سازد این نمادها چگونه او را در پیشبرد اهداف مقاله کمک می‌کنند.

چارچوب نظری همچون نقشه راهی است که خواننده را از مسیرهای انتخاب‌شده آگاه می‌سازد و نشان می‌دهد محقق با انتخاب این مسیر چگونه به مقصد می‌رسد. مقاله شماره ۳ فاقد چارچوب نظری صحیح است. لازم است نویسنده تبیین کند با توجه به ویژگی‌های نظریه به‌هم‌پیوستگی الیوت چه روشی را باید برای تحلیل و بررسی این نظریه در اشعار ادونیس اتخاذ کرد و از طرفی نمادهای انتخاب‌شده چگونه می‌تواند تأثیرپذیری ادونیس از این نظریه را نشان دهد. مقاله شماره ۲ نیز دارای مبنای نظری مشخصی نیست که لازم است مبنای نظری سورئالیست‌ها در آراء نقدی و زبان شعری توضیح داده شود.

۴-۱. نمونه‌هایی از نوآوری در مقاله‌ها

هر کدام از مقاله‌های منتخب در راستای موضوع کاری خود اعم از ادبیات تطبیقی یا نمادپردازی و نقد ادبی نوآوری‌هایی داشته و تلاش کرده‌اند یافته‌های جدیدی را در حوزه پژوهشی خود عرضه دارند. در این میان می‌توان به مواردی از آن‌ها اشاره کرد: تطبیق نمادهای مسیحیت در مقاله شماره ۱ که در شعر دو شاعر برجسته ایرانی و عربی صورت گرفته و بیان وجوه شباهت و اختلاف هر دو در به‌کارگیری نمادها می‌تواند برگ جدیدی در پژوهش‌های ادبیات تطبیقی باشد. مقاله شماره ۴ توانسته است با انتخاب پرکاربردترین نقاب‌های شعر ادونیس که برگرفته از فرهنگ‌های مختلف هستند تحلیل‌های خوبی در این راستا ارائه دهد و نشان دهد ادونیس کدام‌یک از دغدغه‌های روزگار خود را در قالب این نمادها بیان می‌دارد، ضمن اینکه خواننده را با کارکرد تکنیک قناع آشنا می‌سازد. مقاله شماره ۲ با تطبیق ویژگی‌های مکتب سوررئالیسم مثل «جنون، رفض، حب، مصادفه و ...» در نظریات نقدی و اشعار ادونیس همراه با بیان نمونه اشعار، بسیار قابل توجه بوده و به خوبی توانسته است مطلب را برای خواننده روشن سازد. مقاله شماره ۵ هم ضمن بررسی انواع نمادها که خود کاری جدید است با تحلیل‌هایی که در توضیح نمادها می‌آورد، مهم‌ترین نقاط فکری ادونیس از قبیل جوشش، حرکت، تحول، پویایی و رستاخیز را نشان می‌دهد. مقاله شماره ۶ هم توانسته است مفهوم مدرنیسم را در شعر نوی عرب به‌خوبی تبیین سازد. علاوه بر این، تفکیک دو رویکرد معرفت‌شناختی و دیالکتیک واقعیت و سنت در شاعران و ناقدان ممتاز عرب چون ادونیس و یوسف الخال و تعیین سه رویکرد مجله شعر چون «۱. رویکرد متن‌محور، ۲. رویکرد کارکرد شعر، ۳. تمایزبخشی در زبان» اهمیت قابل توجهی در شناخت مدرنیسم در شعر عربی دارد. هر چند برخی مقالات چون مقاله شماره ۳ در پیشبرد روش تحقیق خود چندان موفق نبوده‌اند، اما تبیین نظریه به‌هم پیوستگی الیوت و ارکان آن شامل نمادپردازی و فرا رفتن از ذات، در بررسی نقد و شعر عرب بسیار قابل توجه است و می‌تواند مبنای بسیاری از تحلیل‌های ادبی قرار گیرد.

۲-۴. میزان اعتبار منابع و دقت در استنادات

کارهای علمی - پژوهشی باید مستند به منابع دست اول و موثق باشد. می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین عناصر هر نگارش علمی ارجاعاتی است که در آن به آثار دیگران صورت می‌گیرد. میزان و نحوه ارجاعات هر متنی به خوبی می‌تواند معیاری برای سنجش قوت یا ضعف آن به‌شمار رود (اسلامی، ۱۳۹۲، ص. ۵). ضمن اینکه به‌طور غیرمستقیم منابع متعددی برای آشنایی و مطالعه بیشتر خواننده معرفی می‌شود. تعداد منابع و ارجاعات در مقاله شماره ۳ به بیش از ۲۰ عدد می‌رسد و از این منظر قابل توجه است. از آنجایی که این مقاله به پژوهشی تطبیقی میان یک نویسنده آمریکایی و عرب می‌پردازد، لازم است محقق منابع موردنظر در هر دو زبان و حوزه را بررسی کند. علاوه بر آن، ابیاتی که محقق در پایان مقاله از قصیده «الرأس و النهر» استفاده می‌کند ارجاع ندارد (محمدی، ۱۳۹۲، ص. ۱۱۸، ۱۱۹). در ارجاع به پایان‌نامه لازم است که عنوان پایان‌نامه در گیومه قرار گیرد (شریفی نسب، ۱۳۸۳، ص. ۸۳). بر این اساس منبع شماره ۲۲ از منابع این مقاله که عنوان یک پایان‌نامه است باید اصلاح شود. علاوه بر این در منابع پایانی مقاله به هنگام ذکر مشخصات هر مقاله باید شماره صفحات نیز ذکر شود. مقاله مذکور این موضوع را در همه موارد رعایت نکرده، بدین صورت که شماره صفحات مقاله در منبع شماره ۲۱ ذکر نشده است.

در مقاله شماره ۱، از ۲۸ منبع در هر دو زمینه فارسی و عربی استفاده شده است که به لحاظ کمی قابل توجه است. از جمله ضعف‌های این مقاله در ارجاعات آن است که با اینکه مبنای این پژوهش کار تطبیقی است، اما منابع مورد استفاده در این زمینه بسیار کم بوده و تنها به ارجاع به کتاب *مدخلات نظریه و نصوص و دراسات تطبیقیه* از عبود عبده بسنده شده است. برخی مطالب متن مقاله مستند نشده است؛ برای مثال آمده است «حواریون چنانکه از منابع مسیحی و احادیث اسلامی برمی‌آید دوازده تن بوده‌اند» (پروینی، ۱۳۹۰، ص. ۴۱). این مطلب باید مستندسازی شود، زیرا از جمله موضوعاتی نیست که بتوان بدون ارجاع درمورد آن سخن گفت. در ارجاعات پایانی مقاله نیز لازم است صفحات ارجاع داده‌شده یا کل صفحات آن مقاله ذکر شود.

مقاله شماره ۴ از ۱۸ منبع استفاده کرده است که به لحاظ کمی و کیفی قابل توجه هستند هر چند می‌توانست در این زمینه از منابع بیشتری چون «استدعاء الشخصیات

التراثية» از عشری زائد و «الرمز و الرمزية» از محمد فتوح أحمد و «قصيدة القناع» از عبدالرحمن بسیسو یا مقاله «تقنية القناع» از خلدون شمعة نیز استفاده کند، زیرا بر اعتبار مقاله به لحاظ استنادات، می‌افزاید و منابع بیشتری در این راستا به خواننده نیز معرفی می‌کند. ذکر ارجاع در بیان مطالب علمی اهمیت بسیاری دارد. گاهی نویسنده این موضوع را رعایت نمی‌کند؛ برای نمونه، وی در بیان کارکردهای بلاغی نقاب، آن را مستند نمی‌سازد (عامری تبار، ۱۳۹۴، ص. ۱۸۴). ضعف دیگر این مقاله، یکدست نبودن شیوه ارجاع‌دهی است با این توضیح که نویسنده در برخی از ارجاعات نام کتاب را هم ذکر می‌کند (همان، ص. ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۲). مقاله شماره ۵ از ۲۷ منبع بهره گرفته که به لحاظ کمیت قابل توجه است و به لحاظ اعتبار نیز بهره‌مندی از آثار چدویک، یونگ و پورنامداریان و ژان شوالیه نیز اهمیت بسیاری دارد. از ضعف‌های این بخش می‌توان به عدم ذکر شماره صفحات مقالات اشاره کرد.

مقاله شماره ۲ از منابع برجسته‌ای در تحلیل اشعار چون آثار أسیمه درویش، صلاح فضل، احسان عباس و جیوسی بهره می‌گیرد. علاوه بر این، متناسب با موضوع پژوهش از ۶ منبع درباره مکتب سوررئالیسم نیز استفاده کرده است که بر اعتبار مقاله می‌افزاید. گاهی در شیوه ارجاع‌دهی، اشتباهاتی ناشی از بی‌دقتی نویسنده دیده می‌شود؛ برای نمونه وقتی به صورت مکرر از یک منبع در یک صفحه استفاده می‌شود لازم است ارجاع بعدی به آن منبع به صورت «المصدر نفسه» آورده شود که انجام نشده است (مقدسی، ۱۳۹۲، ص. ۱۴). چنین اشتباهاتی در صفحات ۱۷ و ۱۸ هم تکرار می‌شود. در ارجاعات پایانی، منبعی با عنوان *الهوية غير مكتملة* از ادونیس وجود دارد که در متن مقاله به آن ارجاع داده نشده است.

مقاله شماره ۶ از منابع معتبر و متعددی بهره جسته، اما در کنار ارجاعاتی که به ادونیس داده شده است تنها یک منبع متعلق به یوسف الخال است. بیشتر ارجاعات حتی زمانی که نویسنده به بررسی مدرنیسم یوسف الخال می‌پردازد به آثار ادونیس است تا یوسف الخال. گاه ارجاعات درون‌متنی با لیست منابع پایانی تطابق ندارد؛ برای نمونه ارجاع به یوسف الخال به صورت «الخال، ۱۹۶۳: ۶۳» آمده در حالی که سال چاپ کتاب یوسف الخال در منابع پایانی ۱۹۷۸ ذکر شده است. گاهی شیوه‌های ارجاع‌دهی چندان دقیق نیست؛ برای نمونه: «ادونیس می‌گوید: «نخستین نشانه نوگرایی در شعر توان تغییری است

که که نسبت به قبل و بعدش انجام می‌گیرد، یعنی از یک سو توان شورش بر گذشته را دارد و از سوی دیگر توان پذیرش آینده» (۱۹۷۹، ص. ۱۰)، اما انکار و طرد سنت و گسست آن از نوگرایی هم از مؤلفه‌های اندیشگانی اوست. می‌گوید: «نوگرایی تنها با جدایی و گسست از قدیم و نفی وضع موجود صورت می‌گیرد و انکار و نفی، نشانه توانمندی و اصالت است (همان، ۱۹۸۲، ج. ۱، ص. ۳۵۱). (سیدی، ۱۳۹۵، ص. ۶۲). همانطور که مشاهده می‌شود ارجاع دوم به منبع پیشین ارجاع داده شده است و فاقد مشخصات مشترک در نویسنده و سال چاپ است. چنین اشتباهاتی در صفحه ۶۰ مقاله هم دیده می‌شود.

۳-۴. میزان روزآمدی داده‌ها و اطلاعات مقاله‌ها

مسائل مطرح شده در مقالات منتخب از جمله موارد به روز و جدید در عرصه شعر معاصر عرب و نقد ادبی به شمار می‌آیند. در ۶ مقاله منتخب و بررسی شده در مجموع از ۱۴۹ منبع استفاده شده است. چاپ بیشتر این منابع متعلق به سه دهه اخیر است که از به روز بودن منابع اطلاعاتی و داده‌ها حکایت دارد.

۴-۴. توصیه به سر دبیران و پژوهشگران جوان

مهم‌ترین نکته‌ای که در نگارش علمی مقالات می‌تواند توصیه شود این است که پژوهشگران حتماً به سؤالات تحقیق توجه داشته باشند. انتخاب سؤالات روشن و مشخص در هر زمینه مطالعاتی اهمیت بسیاری دارد، زیرا بر انتخاب عنوان روش تحقیق و نتایج اثرگذار است. نکته دیگر مربوط به انتخاب عنوان است که توصیه می‌شود پژوهشگران با انتخاب عنوان‌های جزئی‌تر، چارچوب تحقیق را برای خود و خواننده مشخص سازند. همه مقالات چکیده دارند، اما آنچه در بسیاری از این چکیده‌ها دیده می‌شود این است که مطابق با استانداردهای لازم نوشته نشده‌اند. طرح مسئله، ذکر روش تحقیق و بیان مختصر نتایج از بخش‌های مهم چکیده محسوب می‌شوند که نباید از نگاه نگارندگان مقالات پژوهشی مغفول بماند. مبنای نظری از بخش‌های مهم مقاله است که لازم است پژوهشگران این بخش را به مقالات خود اضافه کنند. موضوعاتی که از جانب پژوهشگران این ۶ مقاله انتخاب شده‌اند همگی می‌تواند برگ جدیدی بر مجموعه نقد

ادبی و تحلیل اشعار معاصر عربی اضافه کند. موضوعاتی چون ادبیات تطبیقی، نقد ادبی جدید و نمادپردازی و ... در حوزه مطالعاتی و پژوهشی بسیار قابل توجه است و اما آنچه در محتوا مطرح می‌شود و در ابلاغ آن تأثیر بسزایی دارد توجه به فرم و درپیش گرفتن ضوابط ساختاری و استانداردهای لازم در نگارش مقالات علمی است. بنابراین لازم است داوران در ارزیابی مقالات به این نکته توجه داشته باشند و با درنظر گرفتن استانداردهای لازم زمینه مناسب را برای تبیین بهتر مطالب و فهم بهتر موضوع مقالات و ترغیب خوانندگان به مطالعه مقالات علمی فراهم سازند.

۵. نتیجه

ارزیابی و بررسی ۶ مقاله چاپ شده با محوریت آدونیس، نشان می‌دهد نویسندگان ضوابط و معیارهای لازم در ارائه ساختار و فرم مقالات را چندان رعایت نکرده‌اند. این امر می‌تواند از عدم آشنایی پژوهشگران با روش تحقیق حکایت کند یا ممکن است ناشی از بی‌دقتی آن‌ها و درنظر نداشتن روش‌های مناسب برای مقاله‌نویسی باشد. با بررسی ۶ مقاله موردنظر می‌توان دریافت که نامحدود بودن عنوان و کلی بودن ازجمله ضعف‌های مقالات شماره ۴ و ۵ است، همچنانکه اعم بودن عنوان نسبت به محتوای مقاله و عدم ارتباط آن با نتیجه در مقاله شماره ۱ دیده می‌شود. عدم تمرکز بر پرسش اصلی در انتخاب عنوان نیز از دیگر کاستی‌هایی است که در این عنوان‌ها دیده می‌شود. بی‌توجهی به رعایت ضوابط علمی در نگارش چکیده نیز در بسیاری از این مقالات به چشم می‌خورد، به‌گونه‌ای که ارکان مهم چکیده را دربر نمی‌گیرد. مقالات شماره ۴، ۵ و ۶ فاقد طرح مسئله‌اند و مقالات شماره ۱ و ۳ نیز به بیان یافته‌ها و نتایج تحقیق نمی‌پردازند و از این منظر ضعف دارند. در این میان می‌توان از چکیده مقاله شماره ۲ نام برد که چارچوب‌های نگارش چکیده اعم از بیان مسئله، اهمیت ضرورت آن و بیان روش تحقیق و یافته‌ها را رعایت کرده است. نداشتن سؤال تحقیق و فرضیه متناسب از مهم‌ترین ضعف‌هایی است که در مقدمه مقالات شماره ۱، ۴ و ۵ دیده می‌شود. عدم ذکر ضرورت و اهداف تحقیق، روش تحقیق و پیشینه پژوهش از مهم‌ترین نقاط ضعف مقدمه در مقاله شماره ۵ به‌شمار می‌رود. مسلماً چنین وضعی سیر مطالب را نیز مختل می‌کند، کما اینکه ارتباط طولی میان عنوان‌های به‌کارگرفته شده در متن نیز مبنای محکمی ندارد. از میان ۶ مقاله منتخب تنها

مقالات شماره ۲، ۳ و ۶ ضوابط مقدمه را به لحاظ مشخص کردن سؤالات تحقیق، ضرورت و اهداف پژوهش رعایت کرده‌اند. غیر از مقاله شماره ۶ هیچ‌کدام از مقاله‌ها مبنای نظری مشخصی ندارند. این ضعف در برخی موارد می‌تواند ناشی از عدم سؤال مشخص از جانب پژوهشگر باشد. در بررسی نتایج مقالات می‌توان دریافت که مقالات شماره ۴ و ۵ که به لحاظ سؤالات تحقیق دارای ضعف هستند، در بخش نتیجه هم ضعف‌هایی دارند و دستاوردها و یافته‌های مشخصی ندارند. مقالات شماره ۳، ۴، ۵ و ۶ نیز دارای یافته‌ها و نتایجی هستند که برخی از آن‌ها در متن مقاله مستندسازی نشده‌اند. در این میان می‌توان از مقاله شماره ۱ و ۲ نام برد که چارچوب نتیجه را رعایت کرده‌اند و پژوهش‌شان دارای یافته‌های مشخصی است. با ارزیابی مقالات در بخش ارجاعات و استناددهی می‌توان دریافت که منابع در مقالات منتخب به لحاظ کمیت و کیفیت در سطح بالایی هستند؛ علاوه بر آنکه وجود مقالات جدید در فهرست منابع از به روز بودن منابع حکایت دارد.

منابع

- آخوندزاده، ش.، و حبیبی، غ. (۱۳۸۶). *مبانی نگارش علمی*. تهران: مرز فکر.
- استاپلتون، پ. (۱۳۷۲). *نگارش مقالات پژوهشی*. ترجمه ش. بیگدلی. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- اسلامی، س.ح. (۱۳۹۲). چرا و چگونه ارجاع دهیم؟. *آینه پژوهش*، ۱۳۹، ۵-۱۴.
- چادگانی پور، م. (۱۳۷۳). *نگارش علمی (فنون تهیه مقالات و پایان‌نامه‌های تحصیلی)*. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.
- رضی، ا. (۱۳۹۱). پژوهش‌های مسئله‌محور در مطالعات ادبی. *فنون ادبی*، ۱، ۱۳-۲۶.
- سرمد، ز.، بازرگان هرندی، ع.، و حجازی، ا. (۱۳۸۳). *روش تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: آگاه.
- شریفی نسب، م. (۱۳۸۳). مستند کردن نوشته‌ها در علوم انسانی. *زیان و ادب*، ۲۱، ۶۹-۹۴.
- فتوحی، م. (۱۳۸۵). *آیین نگارش مقاله علمی - پژوهشی*. تهران: سخن.
- قراملکی، ا. (۱۳۸۳). *اصول و فنون پژوهش در گستره دین‌پژوهی*. قم، حوزه علمیه.
- منصوریان، ی. (۱۳۸۸). صد ویژگی یک مقاله علمی پژوهشی خوب. *کتاب ماه*، ۱۴۵، ۶۶-۷۷.

۱۴۲ نقدنامه زبان و ادبیات عربی، سال دوم، شماره سوم، بهار و تابستان ۱۴۰۰

موسی پور، ن.، و علوی، س.ح.ر. (۱۳۸۵). نگارش علمی، راهنمای تدوین و نگارش مقاله، پایان نامه رساله و گزارش پژوهش. کرمان: دانشگاه شهید باهنر کرمان.
موحد، ض. (۱۳۸۷). رساله‌ای در مقاله‌نویسی. تهران: نیلوفر.
میرزائی، خ. (۱۳۹۰). شیوه مقاله‌نویسی. تهران: جامعه‌شناسان.

B.Pirie, D. (2002). *How to write critical essays*. Rout ledge.

Giroux, I. (1993). *Education still under siege*. Bergin & carvery.